

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن
فرهنگستان‌ها و مجامع علمی آسیا»

مقدمه

عضویت در انجمن‌های علمی و فرهنگی بین‌المللی می‌تواند در تقویت یکی از مهمترین وجوه دیپلماسی عمومی که همانا تبادلات علمی و فرهنگی است تأثیرگذار باشد. اهمیت انواع تبادلات علمی و فرهنگی به اندازه‌ای است که باعث شکل‌گیری اصطلاحات و مفاهیم دیپلماسی علمی و دیپلماسی فرهنگی شده است که هر دو زیرمجموعه دیپلماسی عمومی به شمار می‌روند. امروزه نقش دیپلماسی عمومی در قدرت نرم کشورها و توانایی تأثیرگذاری بر افکار عمومی مردم دنیا بر کسی پوشیده نیست. دیپلماسی عمومی نقش اساسی در کمک به ایجاد تصویری جذاب از یک کشور و کسب نتایج مطلوب حاصل از آن ایفا می‌کند. و از آنجا که امروزه مردم نقش مهمی در تعیین دولت‌ها و سیاست‌های داخلی و خارجی آنان دارند اهمیت افکار عمومی و توانایی تأثیرگذاری بر آن اهمیت ویژه‌ای یافته است.

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال اول

شماره ثبت:

۱۲۸

شماره چاپ:

۱۴۳

تاریخ چاپ:

۱۳۹۵/۵/۶

سابقه قانونی و تاریخی

لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن فرهنگستان‌ها و مجامع علمی آسیا (AASSA)^۱ شبیه قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن فرهنگستان‌های علوم آسیا (AASA)^۲ با اساسنامه تقریباً مشابه است که «مجامع علمی» به‌عنوان آن افزوده شده است.

معاونت پژوهش‌های

اجتماعی - فرهنگی

دفتر: مطالعات اجتماعی

قانون «عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن فرهنگستان‌های علوم آسیا» در تاریخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. در ماده (۱) اساسنامه این انجمن در خصوص نام و موقعیت این انجمن این‌گونه آمده است: انجمن فرهنگستان‌های علوم آسیا یک سازمان بین‌المللی غیرانتفاعی است که به مسائل علمی و فناوری علاقمند است. این انجمن توسط فرهنگستان‌های کشورهای آسیایی و اقیانوسیه به‌وجود آمده است. همچنین اهداف انجمن در ماده (۲) این‌گونه بیان شده است: انجمن، محلی برای دانشمندان و متخصصین فناوری فراهم می‌آورد تا به بحث و تبادل نظر و ارائه توصیه در مورد مسائل مربوط به علم و فناوری، تحقیق و توسعه و کاربرد فناوری به‌منظور توسعه ملی بپردازند. همان‌طور که مشاهده می‌شود مواد (۱) و (۲) هر دو اساسنامه بسیار مشابهت دارد و علم، فناوری، تحقیق و توسعه چهار رکن اساسی هر دو انجمن است. با این تفاوت که در ماده (۱) اساسنامه موجود در لایحه گفته شده است که «این

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۱۰۱۴۹۸۵

تاریخ انتشار:

۱۳۹۵/۶/۸

1. The Association of Academies and Societies of Sciences in Asia.

2. The Associations of Academies of Sciences in Asia.

انجمن از فرهنگستان‌های علوم و فناوری و مجامع علمی در آسیا و اقیانوسیه تشکیل یافته است». همچنین در ماده (۲) اساسنامه لایحه، بر توسعه منطقه تأکید شده است که در اساسنامه قانون قبل «توسعه منطقه» قید نشده است.

انجمن فرهنگستان‌ها و مجامع علمی آسیا از ادغام انجمن «فرهنگستان‌های علوم آسیا» و فدراسیون فرهنگستان‌ها و مجامع علمی آسیا^۱ در یکم ژانویه سال ۲۰۱۲ (۱۳۹۰/۱۰/۱۱) راه‌اندازی شد. انتظار می‌رود این ادغام، ارتقای چشم‌انداز علمی و تأثیرگذاری انجمن به‌ویژه در ارتباط با منابع مالی و انسانی و کاهش همپوشانی فعالیت‌ها و جلسات و فراهم آوردن زمینه‌ای بهتر برای تأمین بودجه و تعامل با دیگر سازمان‌های علمی را باعث شود. این انجمن از ۳۴ فرهنگستان علمی و فناوری و مجمع علمی از ۳۰ کشور در آسیا و اقیانوسیه تشکیل شده است که کشورهای ژاپن، چین، روسیه، ایران، نپال، افغانستان، استرالیا، مغولستان، پاکستان از کشورهای عضو این انجمن هستند.

ارتباط فرهنگستان‌های بین‌المللی با فرهنگستان علوم ایران

در حال حاضر فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران عضو انجمن فرهنگستان‌های علوم و مجامع علمی آسیاست و در جلسات سالانه آن شرکت می‌کند. به‌علاوه فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران عضویت هیئت مدیره این انجمن را در چندین دوره داشته است. فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران عضو مجمع بین‌آکادمی‌های جهان (IAP) است. در اجلاس اخیر مجمع (۲۰۱۶) که در شهر هرمانوس آفریقای جنوبی و به میزبانی آکادمی علوم آفریقای جنوبی برگزار شد، از میان ۱۱۱ کشور عضو IAP جمهوری اسلامی ایران و فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از اعضای هیئت مدیره IAP انتخاب شد. در همین ارتباط چهارمین اجلاس انجمن آکادمی‌های علوم آسیا و سمپوزیم بین‌المللی امنیت و ایمنی غذا با میزبانی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران در مهرماه ۱۳۸۲ در تهران برگزار شد. این عضویت موجب آن است که در طول سال، هیئت‌های مختلفی از آکادمی‌ها و مؤسسات علمی و فرهنگی کشورها، با مسئولان فرهنگستان علوم ملاقات و پیرامون موضوعات مختلف روز دنیا تبادل نظر می‌کنند. همچنین از رئیس و اعضای فرهنگستان علوم برای شرکت و سخنرانی در کنفرانس‌ها و جلسات معتبر بین‌المللی و همچنین نشست‌های آکادمی‌های کشورهای دعوت می‌شود.

کشور جمهوری اسلامی ایران بجز انجمن فرهنگستان‌های علمی آسیا در مجامع علمی دیگری از قبیل انجمن بین‌المللی علوم باغبانی، مرکز منطقه‌ای تحقیقات علوم و فناوری فضایی با همکاری سازمان ملل متحد در مرکز و غرب آسیا و انجمن بین‌المللی پارک‌های علمی عضویت دارد که همه این عضویت‌ها از تصویب مجلس گذشته‌اند. علاوه بر این قوانین مجلس شورای اسلامی قراردادهای بین‌المللی دیگر و عضویت در انواع انجمن‌ها را نیز به تصویب رسانده است. از جمله این مصوبات قانون عضویت بیمه مرکزی ایران در شرکت بیمه اتکایی آسیا، قانون ادامه عضویت شرکت ملی نفت ایران در انجمن بین‌المللی اکتشاف و تولید، قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن بین‌المللی آب، قانون موافقتنامه حمل‌ونقل بین‌المللی جاده‌ای بین دولت‌های جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آکراین، قانون ادامه عضویت شرکت ملی گاز ایران در اتحادیه بین‌المللی گاز و قانون راجع به الحاق ایران به کنوانسیون بین‌المللی اینمارست را می‌توان نام برد.

جایگاه در اسناد بالادستی

در اسناد بالادستی از جمله سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی علم و فناوری، نقشه جامع علمی کشور و قانون برنامه پنجم توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بر ارتباطات و مبادلات علمی و فرهنگی بین‌المللی تأکید شده است. سیاست‌های کلی علم و فناوری مانند سیاست‌های کلی ۵ و ۶ بر گسترش همکاری و تعامل علمی و فنی با سایر کشورها تأکید شده است. همچنین، نقشه جامع علمی کشور فصل چهارم بخش ۴-۱ با عنوان راهبردهای کلان توسعه علم و فناوری، بر «تعامل فعال و اثرگذار علمی و فناوری با کشورهای دیگر به‌ویژه کشورهای منطقه و جهان اسلام» تأکید شده است (راهبرد کلان شماره ۹).

در بند «۳» ماده (۱۶) قانون برنامه پنجم توسعه دولت مجاز شد با هدف دستیابی به جایگاه دوم علمی و فناوری در منطقه و تثبیت آن «ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی» را گسترش دهد. همچنین در بند «ل» ماده (۱۸) قانون برنامه پنجم توسعه دولت به «ایجاد سازوکار لازم برای مشارکت انجمن‌های علمی، نخبگان و دانشمندان کشور در همایش‌ها، کنفرانس‌ها و مجامع علمی و پژوهشی بین‌المللی و برتر جهان» مکلف شد. همچنین در بند «۶۳» از سیاست‌های کلی برنامه ششم بر «بهره‌گیری حداکثری از روش‌ها و ابزارهای دیپلماسی نوین و عمومی» تأکید شده است.

فعالیت‌های انجام شده توسط انجمن تاکنون

اولین کارگاه منطقه‌ای با عنوان نقشه راه استراتژی گذار به اقتصاد سبز در سال ۱۳۹۰ در دوشنبه پایتخت تاجیکستان به میزبانی مؤسسه مشکلات آب، برق‌آبی و بوم‌شناسی فرهنگستان علوم جمهوری تاجیکستان و حمایت انجمن فرهنگستان‌ها و مجامع علمی آسیا و مجمع بین‌المللی آکادمی‌های جهان برگزار شد. این کارگاه بر نقش علم در توسعه سبز، کاهش خطرات تغییرات آب و هوایی، حفظ رشد پایدار، حل کمبود آب، انرژی، فقر و مشکلات اکوسیستم، و مکانیسم همکاری آسیایی تمرکز داشت. دومین کارگاه منطقه‌ای برگزار شده توسط حمایت انجمن فرهنگستان‌ها و مجامع علمی آسیا به‌عنوان «زنان در علم و مهندسی» در سال ۱۳۹۱ در باکو پایتخت آذربایجان برگزار شد که گزارش آن در سال ۱۳۹۴ انتشار یافت. این انجمن ۱۲ کارگاه دیگر با عناوین «اثرات و کاهش بلایای تغییرات آب و هوا در آسیا و اقیانوسیه» سال ۱۳۹۱ در کشور روسیه، «ارتباطات اولیه: پیوند علم با دانایی» سال ۱۳۹۲ در استرالیا، «توسعه پایدار از کشورهای آسیایی، منابع آب و تنوع‌زیستی تحت تغییر آب و هوا» مرداد ۱۳۹۲ در روسیه، «زنان در علم، آموزش و تحقیق» سال ۱۳۹۲ در هند، «هدف توسعه پایدار آب و بهداشت بعد از اهداف توسعه هزاره» سال ۱۳۹۲ در کامبوج، «زنان در علم و فناوری» سال ۱۳۹۳ در ترکیه، مدیریت پایدار منابع آب و حفاظت از اکوسیستم دریاچه - کوه کشورهای آسیایی» سال ۱۳۹۳ در ارمنستان، «مدیریت پایدار امنیت غذایی ۱۳۹۴ در ترکیه، «مسائل جنسیتی در تحقیقات علمی و آموزش» سال ۱۳۹۴ در کره، «SHER (علوم، بهداشت، محیط زیست و خطر ارتباطات): نقش ارتباطات S & T در مدیریت بحران و آمادگی جامعه» سال ۱۳۹۴ در اندونزی، «چالش‌های امنیت آب در مواجهه با رشد نیاز به غذا» ۱۳۹۴ در پاکستان و «رونق اقتصادی از طریق تحقیق و توسعه در محصولات طبیعی» سال ۱۳۹۴ در نپال برگزار کرده است.

جمع‌بندی

با توجه به آنچه گذشت عضویت جمهوری اسلامی ایران در فرهنگستان‌ها و مجامع علمی آسیا می‌تواند به توسعه مراودت علمی بین‌المللی به تبع آن هم‌افزایی در عرصه آموزش، تحقیقات و فناوری بیانجامد و به این لحاظ تصویب لایحه مذکور توصیه می‌شود، با این توجه که در صورت تصویب لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن فرهنگستان‌ها و مجامع علمی آسیا، «قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن فرهنگستان‌های علوم آسیا» لغو خواهد شد. علاوه بر این به قرینه یکی از ایرادات شورای نگهبان به لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در انجمن فرهنگستان‌های علوم آسیا مبنی بر نادیده گرفته شدن اصل هفتاد و هفتم قانون اساسی، لازم است تصریح شود که هرگونه تجدید نظر در مواد اساسنامه در حدی برای دولت جمهوری اسلامی ایران لازم‌الاجراست که به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. به این لحاظ در جهت تأمین این خواسته پیشنهاد می‌شود عبارت «موضوع ماده (۱۲)» از تبصره «۱» ماده واحده لایحه حذف شود.

